

Божих има три сестрице — весело, весело!
Прву посла жњет шеницу-коледо, коледо! итд.

Ова се пјесма пјева, обично на бадњи дан, у сјеверном дијелу Боке. Што се тиче народне инструменталне музике, ње код римокатоличког дијела становништва уопште и нема. У Ораховцу, селу са православним становништвом, још се нађе по који гуслар.

Писац нарочито истиче отсуство оријенталних утицаја на музички фолклор у области Которског Залива и ако су Турци владали у његовој непосредној близини, па чак и у Ораховцу.

Милица Илијин у чланку „Народне игре у Боки Которској“ каже, да Бока спада у ред оних области, које се не одликују ни нарочитим богатством игара, ни разноликошћу типова, ни нарочитом живошћу у игрању. С малим изузетком не би се могло говорити ни о неким оригиналним бокелским играма, јер су игре у Боки великом већином поријеклом из других крајева, највише из Црне Горе.

Сватовско коло се увијек састоји из два дијела: првог мирнијег, који се зове „шеталица“, или „протезавица“ и другог, живљега, који се зове „поскочица“.

„Коло св. Трипуна“ или „коло Бокелске морнарице“, које се раније играло искључиво о свечаности св. Трипуна (2 и 3 фебруара), а никада у другој прилици, свакако је, по мишљењу писца, обредна игра, како је то већ раније запазио и Константин Јиречек (Историја Срба IV, Београд 1923, стр. 55). Обредне игре у Средњем вијеку биле су у читавој Европи врло распрострањене и највише су се изводиле о празницима и уочи празника у вези са црквеним обредима. Провлачење испод подигнутих руку, које се у колу св. Трипуна неколико пута понавља, елеменат је обредних игара код многих народа, а претставља обнављање живота.

На крају књиге је чланак „Споменици културе у Боки Которској и њихова заштита“, гдје су Иван Здравковић и Дејан Медаковић навели, што и гдје би све требало заштитити и реставрирати, односно конзервирати.

Петар Д. Шеровић

ЈОВАН ЂЕТКОВИЋ, БОРБЕ ОКО СКАДРА 1912—1913 ГОДИНЕ

Као 17 свеска едиције „Ликови и догађаји из српске прошлости“ Издавачко предузеће Србије „Просвета“ објавило је 1954 године кратак преглед борби око Скадра током Балканског рата. Брошура је целног формата и има 84 стране, а цијена јој је 45 динара.

Ћетковић је у уводу дао кратак осврт рада на зближењу балканских држава и стварању Балканског савеза, на чему је рађено још од 1909 године. Преговори су ипак успјели и у марту 1912 године већ је потписан Српско-бугарски савез, а ускоро се томе Савезу придружују Грчка и Црна Гора, иако је и сама Црна Гора 1912 године радила и на зближењу и савезу с Бугарском. Истовремено Црна Гора ради и на формалном савезу са Србијом противу Турске, те су већ у септембру 1912 четири балканске државе биле готове и на борбу. Но чим су европске велесиле сазнале за тајне преговоре о Савезу, одмах су настојале да га омету, или бар од њега створе дефанзивни савез, али су стварно биле изигране од малих балканских држава. Главна мржња Русије и других велесила сручила се на малу Црну Гору, која је прва почела рат (краљ Никола је још 18 септембра по старом календару издао наредбу о мобилизацији црногорске војске, његов посланик у Цариграду већ је 25 септембра прекинуо дипломатске односе с Турском и саопштио објаву рата, а 26 септембра краљ је издао прокламацију народу о почетку борби), те је одмах изгубила и сву војну субвенцију од Русије, јер је Русија била потпуно противна свакој војној акцији балканских савезника.

На дан објаве рата Црна Гора је имала свега око 33.000 војника и 125 застаралих топова, са врло малом количином муниције, а само 12 комада митраљеза. Када се зна да је само за неколика мјесеца црногорска војска испунила велики дио свога ратног задатка, ослободила читаву територију Санџака која је била у њеном ратном плану и саставила се са војском Краљевине Србије, онда се мора признати да је Ћетковић учинио велику неправду великом броју ондашњих црногорских официра када у своме раду за њих каже: „Од врховне команде па све до команданата батаљона, готово сви официри за више командовање показали су при првим операцијама сву своју неспособност“ (стр. 20 — курзив је мој, Р. Ј. Д.)!

Зна се да је та иста генерација црногорских војника са тим истим руководећим кадром током цијелога Првог свјетског рата издржала у свим борбама са много надмоћнијим непријатељем и однијела многе славне и велике битке, па је онда та неправда још већа и историски неодржива.

Скадар је, по Ћетковићевим излагањима, бранило 24.000 људи редовне турске војске и 5.000 башибозука, а град је био модерно утврђен и његов командант био је „један спреман и одважан војник“, дивизиски генерал Хасан Риза-беј, који је био завршио Војну академију у Берлину. Црногорска војска Зетског одреда, коме је главни план био заузеће Скадра, имала је свега 15.000 људи и 40 топова разнога калибра, а са овим одредом кооперисао је Приморски одред са 8.000 људи и 34 топа.

Ћетковић излаже доста детаљно борбе око Скадра, а у раду има и нешто података о борбама за ослобођење Метохије, као и нешто података о главним борбама које су водиле трупе Србије и Бугарске, а није изоставио да изнесе и податке о одушевљењу које су изазвале код наших сународника у Аустро-Угарској побједи трупа Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе.

Црногорске трупе свечано су ушле у Скадар 13 (26) априла, послвије толико жртава, а сјутрадан је издат свечани проглас народу, у коме је наглашено да му се доноси слобода од отоманског јарма, који их је притискао пуних 435 година.

Но то стање није дуго трајало, јер су велесиле одмах припремиле насилно истјеривање црногорске војске из Скадра, а Аустрија је била готова и да упане са својим трупама у Црну Гору. 1/14 маја 1913 издата је прокламација европских велесила којом се приморава црногорска војска на повлачење из Скадра, те су тако узалудно изгинуле неколике хиљаде црногорске војске. Код Ћетковића стоји да су укупни губици у оба балканска рата били 11.381 војника и официра, али то може бити и штампарска грешка, јер у „Гласу Црногорца“ од 13 септембра 1913 сви губици износе 10.381.*)

Р. Ј. Драгићевић

*) Радознали читалац може наћи доста драгоцјених детаља о опсади Скадра 1912 — 1913 године у одличној књизи академика Живка Павловића **Опсада Скадра** (Београд 1926). Како је злонајерно и ненаучно писано о разним питањима из црногорске историје, лијепо се види из опширног дјела Бурђа Јеленића „Нова Србија и Југославија“ (Београд 1923), у коме, на примјер, стоји и ово: да је Црна Гора прва објавила рат Турској и због „личне амбиције самога краља Николе“ (стр. 289), док је у писменом уговору Црне Горе са Бугарском изрично било наведено да ће Црна Гора „**прва ступити у рат** и посетити извесне суседне области турске царевине са сврхом, да што више турских снага повуче на себе...“ (Павловић, 32); краљ Никола је „стално одбијао потребну српску помоћ за освојење Скадра“ (Јеленић, 299), док је свакоме познато да је краљ Никола сâм молио да му се пошаље помоћ (уп. „Записи“ XVI, 110 и XXV, 246 — 247); краљ Никола је „као свога парламентгара у преговорима за непосредну предају Скадра **стално слао** аустро-угарског војног изасланика на Цетињу“ — каже Јеленић (стр. 299), међутим Павловић о томе пише сљедеће: „После одлагања напада на Тарабош Приморски Одред почео је с времена на време бомбардовати варош Скадар, нашта су консули неутралних држава упутили Црногорској Врховној Команди протест. Одговор Црногорске Врховне Команде на овај протест послат је у Скадар по тадашњем аустро-угарском војном изасланику на Цетињу, капетану Хупки, са једним црногорским дипломатским чиновником. Овај догађај био је на разне начине коментарисан, наравно највише рђаво, што је неповољно дејствовало на све оне који су ово знали“ (стр. 81 — 82). О Јеленићевим „подацима“ упоредити и „Записи“ XVII, 380 — 381.